

Új Selyemút a jövőbe Beszámoló a 2017. január 23-i Lámfalussy Lectures konferenciáról*

Tóth Ferenc

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) 2017. január 23-án – mintegy 450 fő részvételével – immár negyedik alkalommal rendezte meg a Lámfalussy Lectures Conference nevű találkozót Lámfalussy Sándor kiemelkedő, magyar származású európai közgazdász emlékére. A konferencián az üzleti szféra képviselői, számos neves közgazdász és politikus vett részt – köztük *Orbán Viktor* miniszterelnök, *Jacques de Larosière*, az IMF volt vezérigazgatója, a Banque de France egykori elnöke, az EBRD korábbi vezérigazgatója, *Tien Gouli*, a Bank of China elnöke és *Sir Paul Tucker*, a Bank of England korábbi alelnöke.

A konferenciát hagyományosan megelőző Lámfalussy Gála – tekintettel az olaszországi busztragédia magyar áldozatainak emlékére elrendelt hétfői nemzeti gyásznapra – elmaradt, így a Magyar Nemzeti Bank által alapított Lámfalussy- és Popovics-díjak átadására – kivételesen – a Lámfalussy konferencia keretében került sor. A Lámfalussy-díj odaítélésével az MNB olyan, nemzetközileg is kiemelkedő szakmai teljesítményeket díjaz, amelyek befolyással vannak a nemzetközi monetáris politikára. A Lámfalussy-díjat idén *Jacques de Larosière* kapta. Az MNB első elnökéről elnevezett Popovics-díjjal a közgazdaság és a pénzügyek területén végzett kiemelkedő szakmai munkát jutalmazza a jegybank. A Popovics-díjat *Virág Barnabás*, a Magyar Nemzeti Bank Monetáris politikáért, pénzügyi stabilitásért és hitelösztönzésért felelős ügyvezető igazgatója kapta.

Matolcsy György, a Magyar Nemzeti Bank elnöke nyitóbeszédében elmondta, a konferencia célja, hogy erős politikai, intellektuális, gazdasági, pénzügyi és emberi hidakat építsünk Európa és Ázsia között, konkrétan az Európai Unió és Kína között. Európa egy furcsa kontinens: az elmúlt ötszáz évben egy egyedi európai sikertörténetet sikerült felépíteni. A múlt század első felében azonban romba döntöttük Európát, második felében sikerült újjáépíteni és nagyon erős együttműködést kialakítani az Európai Unió keretében. Az euro bevezetése is ígéretes vállalkozásnak indult, és először nagy sikernek bizonyult, de 2008 után kiderült, hogy nagy hibá-

* Jelen cikk a szerző nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

Tóth Ferenc a Magyar Nemzeti Bank Monetáris politikáért és hitelösztönzésért felelős ügyvezető igazgató tanácsadója. Email: tothf@mnbb.hu.

kat követtek el Európai Unióban és az eurozónában. Ennek következtében romba dőlt az eredeti európai jövőkép, sok munkahely megszűnt. Az európai közös pénz pozíciója is meggyengült, aminek egyik oka az Európai Unió gazdaságpolitikájának hibáiban gyökerezik. Lámfalussy Sándor számos alkalommal hangsúlyozta a pénzügyi stabilitás fontosságát, amelyre nagy szükségünk van ahhoz, hogy növekedés és munkahelyek legyenek, hogy újra felépítsük a válságban megtépázott Európa jövőjét. Ezt azonban nem megszorító intézkedések segítségével kell elérni, mert ezek munkahelyek és a GDP-növekedés megszűnéséhez és bizalomvesztéshez vezetnek, és egy fenntarthatatlan makrogazdasági utat eredményeznek. Annak érdekében, hogy újraépítsük Európát és sikeressé tegyük az eurót, pénzügyi stabilitásra van szükség, hogy újra legyen gazdasági növekedés, európai jövőkép és munkahelyek. A nyitóbeszéd fő üzenete az a javaslat, hogy építsünk erős hidakat az Európai Unió és Ázsia között, elsősorban Kínával. Az „Egy Övezet, Egy Út” kínai koncepciónak az Európai Unió, azon belül a közép-kelet-európai régió – és különösen Magyarország – lehet az egyik nyertese.

Az európai integráció jövőjével kapcsolatban *Jacques de Larosière* szerint hiányzik a hosszú távú jövőkép, az egyértelmű stratégia. Erőteljesebb konvergenciára, homogenitásra lenne szükség az eurozóna tagállami között a gazdasági teljesítmény tekintetében, mivel jelenleg versenyképességi mutatóik jelentősen eltérnek. Ennek érdekében egy „konvergencia-minisztériumot” kellene létrehozni, amely elősegítené a szükséges gazdasági kiigazítások megvalósítását. Az Európai Unió nem tudja kiegyenlíteni a strukturális különbségeket a tagállamok között. Ez lehetett volna a cél, de ezt már a letelején kizárták, pedig nagyon fontos a legalább minimális szintű konzisztencia, ami az Európai Unió egyik oszlopának kellene lennie. Az igazi kérdés, hogy az európai rendszer időben megkongatta-e a harangokat, hogy figyelmeztessen a problémákra. A válasz: nem, ez az EKB figyelmeztető jelzései ellenére sem történt meg. Végül, de már későn, a piaci jelzések váltották ki a reakciókat. Összességében az Európai Unió tagállamainak konvergenciája bukás. Nem olyan Európára van szükség, ahol egyre több a szabályozás, és egyre több korlátozással terhelik a befektetőket, hanem ahol a tőke mindkét irányban szabadon áramolhat. Emellett fontos, hogy nem kérhetünk további fiskális megszorításokat olyan országokban, ahol most is nagy a munkanélküliség.

Tien Gouli, a Bank of China elnöke előadásában elmondta, hogy az „Egy Övezet, Egy Út” kínai kezdeményezés jövőképet és számos lehetőséget tartogat. Összekapcsol két kiemelkedő fontosságú piacot. Az egyik végén Európa büszkélkedhet a fejlett technológiájával és nagy tapasztalataival, a másik végén Ázsia áll, a rá jellemző gyors növekedéssel, óriási kereslettel és a bőséges munkaerővel. Kölcsonösen kiegészítik egymást, és ha egyszer ez a két piac integrálódik, a világ leghosszabb gazdasági folyosóvá válik majd, a legnagyobb potenciállal. Ezt a kezdeményezést Xi Jinping kínai elnök 2013-ban javasolta, és az ENSZ is nagyra értékelte. Magyarország volt az első európai ország, amely aláírta Kínával a vonatkozó együttműködési megállapodást.

Az első hangsúlyos terület az infrastruktúra, azzal a céllal, hogy megvalósítsa az infrastrukturális összeköttetéseket. Kiemelte a – várhatóan 2017-ben befejezésre kerülő – Budapest-Belgrád vasútvonal fejlesztését, amely kulcsfontosságú kapcsolatot jelent a kínai-európai szárazföldi és tengeri expressz útvonalon, és amely elősegíti, hogy Magyarország regionális közlekedési és logisztikai központtá váljon.

A második hangsúly a termelésen van, azon, hogy támogassák a kínai-európai kapacitási együttműködést, valamint gazdasági és kereskedelmi együttműködési zónák létrehozását. Az európai és kínai vezetők konszenzusra jutottak abban, hogy összehangolják a kínai kezdeményezést az európai Juncker-féle beruházási tervvel. A harmadik fókuszpontot az intézményekre és rendszerekre helyezik, a kereskedelem és a beruházások megkönnyítése érdekében.

A pénzügyi források tekintetében nagy szerepe lesz a projekt keretében az Ázsiai Infrastrukturális Beruházási Banknak (AIIB) és az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Banknak (EBRD). Utóbbihoz Kína 2016-ban csatlakozott.

Orbán Viktor miniszterelnök beszédében felidézte Lámfalussy Sándorhoz fűződő emlékeit, aki tanácsadóként munkatársa volt, és aki különbséget tudott tenni az aktuális politikai rezsim és a haza között, ami nagy bölcsességre vall. Lámfalussy Sándor nyitott szellemű, egyenes jellemű ember volt. A miniszterelnök kifejtette, hogy mi az érvelés alapú demokrácia hívei vagyunk. Az euróhoz szilárd politikai akaratra volt szükség. Lámfalussy Sándor azt mondta, hogy a politikusok előbb-utóbb be fogják látni, hogy a monetáris unió mögé muszáj létrehozni egy fiskális és politikai uniót.

Lámfalussy Sándortól megtanultuk, hogy a sikeres gazdaságpolitika alapja a politika, annak is a stabilitása. Az erős gazdaságnak előfeltétele, hogy a pénzügyi világ és a politika képviselői egy irányba húzzák a szekeret. Amikor az MNB ellenzékben volt, Magyarország sokat szenvedett, feleslegesen. Mióta nincs ellenzékben az MNB, és keresi az együttműködést a mindenkori vezetéssel, azóta látványos a gazdasági fejlődés.

2008 óta paradigmaváltás zajlik a világgazdaságban és a politikában. A sikeresség fokmérője, hogy ezt a változást mennyire tudják követni az egyes országok. 1990 után 20 éven át egypólusú volt világ. Az új paradigma több erőközpontú világról szól, de nincs erről közmegegyezés.

Az egyik kiemelt kérdés: Hogyan értelmezzük a mai világhelyzetet? A legnagyobb állam, az USA elnöke nagy változásokat célzott meg. Egyik kulcsmondata: „Minden nemzetnek joga van ahhoz, hogy saját magát tegye az első helyre”. A multilaterizmusnak vége van, és a bilaterális kapcsolatok időszeke köszöntött be. Ez jó hír nekünk. Több pólus, több modell lesz, ezért megnyílik a tér a bilaterális megoldások előtt. Ma az tartja fenn a világgazdaságot, hogy különböző gazdasági modellek vannak. Ez lehetőségeket tartogat.

Oroszország túlélte a nyugati izolációs és rendszerbuktató kísérleteket, az alacsony olajárát, a szankciókat, a civil szervezetek működését. Európában különösen nem ésszerű figyelmen kívül hagyni az Oroszország jelentette erőt és egyben lehetőséget.

Fontos figyelni arra, hogy rég elfeledett kereskedelmi útvonalak élednek újra. Ennek első lépése a kínai „Egy Övezet, Egy Út” kezdeményezés.

A másik fontos kérdés: Hogyan fest Európa Közép-Európából nézve? A válasz: alig ismerünk rá. Négy nagy válsággal küzd egyszerre, de eddig egyiket sem tudta megnyugtatóan rendezni:

1. növekedési, versenyképességi válság,
2. demográfiai válság,
3. biztonsági/közbiztonsági (terror) válság,
4. külpolitikai válság (Szíria, Ukrajna).

Az európai kontinens egyre gyengébb, fuldoklik az adósságban, lassú a gazdasági növekedés. Globális szereplőből regionális szereplővé vált, és ezért a státuszért is meg kell küzdenie. Európa nagy célokat tűzött ki, de egyiket sem tudta megvalósítani (pl. hogy az euro legyen a világ egyik tartalékvalutája, saját önerőre épülő biztonságpolitikát építsen ki, az Eurázsia gazdasági térséget kialakítsa). Nem általános hanyatlásról, hanem konkrét célok nem teljesüléséről van szó. Az ok: Brüsszel a nemzetek feletti Európa utópiájának rabja lett. Ez egy illúzió. Európa mindig akkor volt erős, amikor több erőközpontból irányították.

Az alapkérdés: hogyan tudjuk Európát versenyképessé tenni:

1. El kell ereszteni a föderalizmus illúzióját.
2. Európát több pólusúvá kell tenni. A visegrádi országok pontosan ezt a célt tűzték ki maguk elé és az egyik pólussá kívánnak válni, versengve a többi európai pólussal is.
3. Az európaiak kössenek új típusú együttműködésekkel, pl. az USA-val (az elhalt szabadkereskedelmi megállapodás helyett) és Kínával. Vegyük elő újra Oroszország kérdését. Vegyünk részt a szerződéskötési versenyben, amiből mi folyamatosan kimaradunk.
4. Át kell gondolni az egyes európai nemzetgazdaságok finanszírozását. Az EBRD jól érti ezt a problémát, tudja a helyes irányt, Magyarországnak érdekében áll ennek a banknak a tevékenységét növelni, főleg Közép-Európában. Itt van a Bank of China is, amely támogat minket finanszírozási kérdésekben.

5. Európai léptékben nagyobb hangsúlyt kell helyezni az innovációra. Magyarország ebben jól áll, de növelni kell az erre költendő összegek arányát a magyar költségvetésben is.

De Larosière úr gondolataihoz kapcsolódva a demográfia kérdését illetően elmondható, hogy az a nemzet vagy közösség, amelyik magát nem képes újratermelni, az nem hisz a saját jövőjében. Ami a közös kül- és biztonságpolitikát illeti, súlyos kérdés, hogy Amerika nélkül meg tudjuk-e védeni a kontinenst. A megoldás a német-francia biztonsági együttműködés, hogy a közös európai védelmi szövetség jöjjön létre.

Magyarországról elmondható, hogy fekete bárányból sikertörténétté vált. 2010-ben nem volt gazdasági növekedés, az államadósság meghaladta a GDP 85 százalékát, az infláció nem tudott 6 százalék alá csökkenni, az államháztartási hiány elszállt, 7 százalék volt, a munkanélküliség 11,5–12 százalék közötti sávban volt. Most a GDP-arányos államadósság csökkenő pályán van, az államháztartás deficitje tartósan 2 százalék körül mozog, a gazdaság 3 százalék körüli mértékben növekszik, a munkanélküliségi ráta 4,5 százalék körül van, közelít a teljes foglalkoztatottsághoz. Ehhez politikai stabilitás kellett, enélkül nincs gazdasági siker. Szigorú, igazságos fiskális politikára, a munkaalapú társadalom megteremtésére, duális képzési rendszer kialakítására van szükség. A magyar recept része a keleti nyitás is.

A délelőtti szekció, amelynek moderátora *Palotai Dániel*, a Magyar Nemzeti Bank Gazdaságtudományi és kiemelt ügyekért felelős ügyvezető igazgatója, főközgazdásza volt, arról szólt, hogy “Képes-e a Selyemút felerősíteni a növekedést? Az Európa és Ázsia közötti gazdasági együttműködés lehetőségei”. Emellett kitért az európai integráció jövőjére is.

Dr. CHEN Zhimin, a Fudan Egyetem dékánja, professzora az „Új Selyemút” koncepciót és Kína Európát érintő három szintű elkötelezettségét ismertette. A három szint: az állami szint, a szubregionális szint és az Európai Unió szintje. Véleménye szerint az új „Egy Övezet, Egy Út” kezdeményezés lényege egy gazdasági hálózat létrehozása. Kapcsolati projektekre van szükség: közlekedési kapcsolatokra, kereskedelmi és pénzügyi szakpolitikák közötti kapcsolatokra, emberek közötti kapcsolatokra. Olyan rugalmas megállapodásokra van szükség, amelyek alkalmazkodnak a helyi viszonyokhoz.

Dr. YAN Xuetong, a Tsinghua Egyetem dékánja, professzora véleménye szerint a bilaterális megállapodásokat könnyebb létrehozni, mint a multilaterálisokat. Az együttműködés nemcsak a gazdaságra terjed ki, hanem a politikára, a biztonságra és a kultúrára is kell fókuszálnia, egyébként csak korlátozott hatású lesz. Nem elég az állami szintű együttműködés, a magánszektorban is fontos, hogy kialakuljanak a kapcsolatok. Az országoknak nem kell és nem is tudják lemásolni más országok modelljeit, mert annyira mások. A kínai-magyar együttműködésben a magyarok

meg tudják tartani sajátosságaikat, egyediségüket. A külföldi tapasztalatokat úgy kell hasznosítani, hogy át kell alakítani a saját országunknak megfelelő módon, és nem szabad egy az egyben átvenni.

Erik F. Nielsen vezető közgazdász, a CIB Research globális vezetője (UniCredit Bank AG) elmondta, hogy az eurozóna jelentős részének egy főre jutó GDP-növekedése még mindig hasonló az USA-éhoz. Természetesen az eurozónának vannak problémái, ahogy más országoknak is. A kínai kezdeményezést nagyszerű ötletnek tartja, egyebek között azért, mert segíti előmozdítani az állami szektor beruházásainak növekedését. Ez az egyik olyan terület, amiben a nyugat-európaiak elég gyengék, különösen az államok közötti infrastruktúra kiépítésében. A kezdeményezés azért is üdvözlendő, mert erősíti a versenyt. Kiemelte a magánszektor szerepét a Kínával való együttműködésben. Hangsúlyozta, hogy teljes mértékben tiszteli és csodálja Kínát azokért az eredményekért, amelyeket az elmúlt 40 év alatt elért, különösen a növekedés, valamint a szegénység és nyomor valaha is megtörtént legnagyobb mértékű felszámolása terén. Emellett bámulatos fejlődést értek el az irányítási eszközök és intézmények terén.

Ezt követően *Ivo Maes*, a Belga Nemzeti Bank főtanácsadója és a Louvaini Katolikus Egyetem Robert Triffin-programjának tanára bemutatta az általa szerkesztett „Alexandre Lamfalussy – Selected Essays” című könyvet, és ismertette Lámfalussy Sándor szakmai életútját.

A *Jacques de Larosière* által moderált délutáni szekció vitafórumának címe “Az európai integráció jövője. Milyen centrifugális erők veszélyeztetik, és mi a teendő?” volt.

Sir Paul Tucker, a Bank of England korábbi alelnöke vitaindító beszédének témái a bankunió, a monetáris unió, a tőkepiaci unió és az EU politikai intézményei voltak. Elmondta, fontos, hogy az uniós törvények összhangban legyenek az adott tagállam értékrendjével, érdekeivel. A bankunió kialakítása nagy eredmény, de sokkal korábban kellett volna létrehozni. Ugyanakkor nem mondható befejezettnek. Hiányzik például az európai betétbiztosítási rendszer, amely a pénzügyi stabilitás előfeltétele. Emellett bizonyos fokú fiskális unióra is szükség van. Az alapvető versenyképességi problémából többféle kiút lehet: 1. a német bérinflációnak jelentősen meg kellene haladnia a perifériaországok szintjét; 2. Németországból és az északi országokból jelentős forrástranszfernek kellene megvalósulnia a déli országok felé; 3. néhány országnak el kellene hagynia az eurozónát.

A tőkepiaci unió azáltal segítheti az eurozóna jobb működését, hogy a kockázatokat átruházza a privát piacokra, és azok árazzák be a felmerült kockázatokat.

Paul De Grauwe, a London School of Economics and Political Science John Paulson-programjának európai politikai közgazdaságtan tanára az euro jövőjéről osztotta meg gondolatait: az eurozónában alacsony a növekedés és magas a mun-

kanélküliség, hibásan alakították ki a rendszert már a tervezésénél. A megoldás a politikai és költségvetési unió, valamint a nemzeti államadósságok egyfajta konszolidációja. A fiskális politikának az állami beruházásokra kellene fókuszálnia, miután az eddig szigorítási programok az állami beruházások zuhanásához vezettek. Főleg Németországnak kellene több ilyen beruházást indítania, mivel gyakorlatilag ingyen tudja finanszírozni magát. Nehéz megérteni, hogy a kormányzatok miért nem tudnak olyan beruházásokat találni, amelyeknek a megtérülési rátája meghaladja a 0 százalékot. Integrációs „fáradtság” érzékelhető, és habár a politikai unió nagyon messzinek tűnik, azért apróbb lépéseket kellene tenni ebben az irányban.

Thomas Mayer, a Flossbach von Storch Research Institute alapító-igazgatója prezentációja „Az európai integráció jövője – a centralizáció megosztja Európát” címmel hangzott el. Az előadó két nagy problémát lát: a hatékony ellenőrzés hiányát a schengeni határokon, és az eurót, mint az eurozóna egyetlen pénznemét. Az euró születésekor két tulajdonsággal ruházták fel: 1. árupénz (a csere eszköze és érték-megőrző); 2. állami pénz (pénzügyi eszköz, a központi bank nemcsak a bankok, hanem az államok „utolsó mentsvára”, végső hitelezője). El kell döntenet, hogy a kettő közül melyik az euro igazi identitása.

Európának egy szerényebb jövőképre van szüksége: az EU-t csak a több, különálló nép politikai közösségeként lehet létrehozni úgy, hogy az alapvető szuverenitás nemzeti szinten marad, meghatározott területeket uniós szintre kellene delegálni, érdemes lenne különböző integrációs köröket létrehozni az Európai Unióban.

Szapáry György, a Magyar Nemzeti Bank elnöki főtanácsadója elmondta, hogy most van az első alkalom az Unió történetében, hogy többdimenziós politikai kérdések osztják meg Európát, és nem technikai jellegű gazdasági kérdések, mint a maastrichti kritériumok, pénzügyi előírások, amelyek bonyolult és időigényes vitákat generáltak, de nem jelentettek ilyen mély megosztottságot. Szólt a migrációról, a Brexitről, az orosz szankciókról, a török kérdésről. Kiemelte, hogy az eurót megelőző árfolyam-megállapodások rosszabbak volt, mint az euro. Ahhoz, hogy megerősödjön az európai gazdasági integráció, felelős kormányokra, erősebb intézményekre van szükség, amelyek tiszteletben tartják a szabályokat.

Matolcsy György a konferenciát azzal zárta, hogy Magyarország a jövőben is hidat kíván képezni Európa és Ázsia között, amelynek egyik fontos állomása a Lámfalussy konferencia. Számos értékes gondolat hangzott el és nagyon sok fontos kérdés merült fel, amelyekre együtt választ is tudunk adni.